

Стенограммы

XIV Рийгикогу, III Сессия, Очередное пленарное заседание

Четверг, 13.02.2020, 10:00

Отредактированная

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:05 Riigikogu liikme staatuse seaduse § 19 muutmise seaduse eelnõu (121 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere päevast, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu 4. töönädala neljapäevast istungit. Praegu on Riigikogu liikmetel võimalus üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Jevgeni Ossinovski, palun!

10:01 Jevgeni Ossinovski

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel annan Riigikogu menetlusse kodakondsuse seaduse § 13 muutmise seaduse eelnõu. See on väga lihtne, koosneb sisuliselt ühest lausest. Eesmärk on muidugi palju tõsisem. Nimelt, mõni aeg tagasi võttis Riigikogu vastu kodakondsuse seaduse muudatused, mis peaksid jõustuma 17. veebruaril ehk nelja päeva pärast ja mille eesmärk on iseendast üllas: et Eestis sündinud eesti lapsed saaksid lihtsamini Eesti kodakondsuse. Teatavasti aga, nagu me tookordsest diskussioonist mäletame, valitsus kirjutas eelnõusse sisse sellise üsna, peaks ütlema, häbiväärse sätte. Nimelt, lihtsustatud korras Eesti kodakondsuse saamiseks tuleb eelnevalt Vene Föderatsiooni kodakondsusest loobuda. See aga ei ole kahjuks võimalik. Selleks, et seesugust inimeste mõnitamist ära hoida, anname me oma muudatuse eelnõu menetlusse. Eks sellest kõigest sai ka tollase menetluse ajal räägitud, kuid, nagu juba öeldud, valitsuskoalitsiooni poliitikud küll kuulasid, aga ei kuulnud. Üldiselt on inimestel komme või vähemasti võimekus tehtud vigu parandada. Olles optimistlikult meelestatud inimeste positiivse tahte ja soovi suhtes, loodame, et me saame üheskoos selle mure lahendatud enne, kui inimesed kurjaks saavad selle peale, mis juba tehtud on. Aitäh!

10:03 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem arupärimiste ja eelnõude üleandmise soove ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe seaduseelnõu. Riigikogu juhatus menetleb seda kodu- ja töökorra seaduse kohaselt. Nüüd teated. Täna pärast täiskogu istungi lõppu toimub siin istungisaalis Tartu rahulepingu toetusrühma asutamiskoosolek, mille kokkukutsuja on Helir-Valdor Seeder. Kõigil on võimalik osaleda. Head kolleegid, palun teeme nüüd kohaloleku kontrolli!

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 78 Riigikogu liiget, puudub 23.

Head kolleegid! Enne, kui me läheme tänase päevakorra juurde, on mul suur au tervitada Rootsi parlamendi esimeest tema ekstsellentsi härra Andreas Norléni ja teda saatvat delegatsiooni, kes on meie rõdul. (Aplaus.)

1. 10:05 Riigikogu liikme staatuse seaduse § 19 muutmise seaduse eelnõu (121 SE) esimene lugemine

10:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänase päevakorra juurde. Täna on meil üks päevakorrapunkt, riigikaitsekomisjoni algatatud Riigikogu liikme staatuse seaduse § 19 muutmise seaduse eelnõu 121 esimene lugemine. Ettekandja on riigikaitsekomisjoni liige Madis Milling. Palun!

10:05 Madis Milling

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Kõigepealt lubage mul teile kõigile soovida head rahvusvahelist raadiopäeva. Aga nüüd asja juurde. Teie ees on Riigikogu liikme staatuse seaduse § 19 muutmise seadus. See on väga lühike ja konkreetne. Alustuseks loen selle ette: "Riigikogu liikme staatuse seaduse § 19 lõike 4 teine lause muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt: "Kui riigikaitsekomisjoni liige ei esita kahe kuu jooksul riigikaitsekomisjoni liikmeks määramisest arvates käesoleva paragrahvi lõikes 5 nimetatud dokumente või ei läbi julgeolekukontrolli, määratakse tema asemele uus riigikaitsekomisjoni liige Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses sätestatud korras." Selgitan nüüd natukene asja olemust. Nimelt, eelmise, XIII Riigikogu koosseisu alguses hakkas riigikaitsekomisjoni liikmetele kehtima nõue läbida ettenähtud mahus julgeolekukontroll, et saada juurdepääs informatsioonile klassifikatsiooniga "NATO salajane teave". Kui XII koosseisu lõpus see täiendus Riigikogu liikme staatuse seadusesse tehti, siis sündis see heas usus ja eeldusel, et riigikaitsekomisjoni liige ajab oma asjad korda ehk täidab nõutava ankeedi esimesel võimalusel ja võimalikult kiiresti. Elu aga näitas, et nii see paraku ei ole. Kui ei ole sätestatud tähtaega, siis kipuvad asjad venima. Eks Riigikogu liikmetel on olnud erinevaid põhjuseid, aga üldjoontes võib öelda, et inimene on oma loomult mugav – kui on võimalus tänaseid toimetusi ülehommse varna visata, siis seda ka tehakse. Juhtuski, et eelmise koosseisu riigikaitsekomisjonis jäi nii mõnelgi komisjoni liikmel see saladuse luba taotlemata. Ka selles koosseisus ei ole nii mõnigi riigikaitsekomisjoni liige Riigikogu koosseisu töö algusest alates, st peaaegu kaheksa kuu jooksul oma asju korda ajanud. Riigikogu liikme staatuse seaduse muutmisega sätestatakse kahekuuline tähtaeg, mille jooksul riigikaitsekomisjoni liige peab nõutava ankeedi ära täitma. See on lühidalt kõik. Olen nõus vastama küsimustele. Aitäh!

10:08 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Tõepoolest, teile on küsimusi. Urmas Kruuse, palun!

10:08 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mis juhtub siis, kui vaatamata sellele seadusemuudatusele otsustab liige ikkagi seda nõuet mitte täita? Kas ta arvatakse siis automaatselt komisjoni tööst välja või kuidas?

10:08 Madis Milling

Jah, seadus sätestas juba eelnevalt, et kui riigikaitsekomisjoni liige ei esita nõutud dokumente ega läbi julgeolekukontrolli, siis määratakse tema asemele uus liige. Aga eelmises ehk siis kehtivas seaduses ei olnud sätestatud seda aega, mille jooksul ta peab esitama nõutud dokumendid. Kõnealuse seadusemuudatusega me sätestame selleks ajaks kaks kuud. Ja nagu ma enne ütlesin, see, et ei olnud aega sätestatud, tingiski selle venimise, mis kohati läks kaheksa kuu pikkuseks.

10:09 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Oudekki Loone, palun!

10:09 Oudekki Loone

Aitäh! Ma juhin tähelepanu, et tegelikult selle paragrahvi sisu iseenesest võib olla põhiseadusvastane, sellepärast, et see piirab oluliselt parlamendi suveräänsust, allutades parlamendiliikme teiste jõudude kontrollile. Tegelikult me oleme suutelised ka ise otsustama, kas meie kolleegid väärivad seda ligipääsu või mitte. Kas te olete ka arutanud, et sellisel juhul julgeolekukontroll, nagu see praegu seaduses on, tuleks sealt lihtsalt kõrvaldada?

10:10 Madis Milling

Täna küsimuse eest! Riigikogu liikmel on sõltuvalt mandaadist ja ametikohast juurdepääs Eesti Vabariigi salastatud teabele, seda loomulikult mahus, mida reguleerib nn teadmiskajadus. Meie aga räägime praegu oma partneriteenistuste informatsioonist ehk NATO informatsioonist. Aga salastatud informatsiooniga on nii, et sellele juurdepääsu otsustab informatsiooni valdaja ehk praegusel juhul NATO. Riigikogu liikme mandaadiga ega põhiseaduse riivega ei ole NATO salajase informatsiooni puhul mitte midagi pistmist.

10:11 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tarmo Kruusimäe, palun!

10:11 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea aseesimees! Hea ettekandja! See, et Riigikogu liikmed on rohkem vastutavad, on arusaadav. Aga kas ei toodud ka võrdlust, ütleme, tavapärasest neljakuulisest katseajast – kui ikkagi nelja kuuga katset ei läbita, siis tuleb minna? Või see on ikkagi johtuvalt sellest, et Riigikogu liikmed on suurema vastutuskooormaga?

10:11 Madis Milling

Sellist katseaja meetodit, nagu hea kolleeg praegu kirjeldas, riigikaitsekomisjonis ei arutatud. Tegelikult see ajapiirang on ajendatud kahest asjaolust. Üks kindlasti on see, et Riigikogu liikme juurdepääsu menetletakse omakorda kuni kaks kuud vastavas julgeolekuasutuses. Riigikaitsekomisjon leidis, et juhul, kui anda riigikaitsekomisjoni liikmele kaks kuud aega oma ankeedi täitmiseks, millele lisandub siis veel võimalik kaks kuud – see teeb kokku juba neli kuud –, siis see on selline mõistlik aeg. Me räägime ikkagi sellest, et riigikaitsekomisjoni liikmed saaksid võimalikult kiiresti oma saladusloa korda aetud, nii et komisjon saaks siis täies jõus tööle hakata, olles ühises informatsioonis.

Kui see ühine informatsioon nüüd juba jutuks tuli, siis ma tootsin ära ka ühe väga olulise seiga. Eelmises, XIII Riigikogu koosseisus ei toimunud riigikaitsekomisjonis kordagi mitte ühtegi hääletust, kõik otsused võeti vastu konsensuslikult. Jaa, tuleb tõdeda, et teinekord sündis see konsensus läbi tõsiste arutelude ja vaidluste, aga ta sündis. See fakt iseenesest, et riigikaitsekomisjonis ei olnud nelja aasta jooksul mitte ühtegi hääletust, oli väga mõjuv fakt näiteks kohtudes meie liitlastega, NATO-partneritega. See tekitas alati äärmiselt positiivse üllatuse, see oli väga kõva informatiivne valuuta. Ja see fakt iseenesest, et riigikaitsekomisjon võttis vastu kõik otsused konsensuslikult, annab meie liitlastele ka tunnistust sellest, et Eestis on riigikaitse poliitika- ja erakondade ülene asi. Aga äärmiselt keeruline on pidada tõsiseid sisulisi arutelusid või ka vaidlusi situatsioonis, kus riigikaitsekomisjoni liikmed on erinevas informatsioonis ehk osal riigikaitsekomisjoni liikmetel on saladusele juurdepääs, nad on olnud briefingutel, kus jagatakse partneriteenistuste informatsiooni, aga osa riigikaitsekomisjoni liikmeid on teises informatsioonis, neil puudub see informatsioon. Ehk ühist seisukohta või arusaama mingitest asjadest on sellises situatsioonis keeruline kujundada.

10:14 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Eerik-Niiles Kross, palun!

10:14 Eerik-Niiles Kross

Aitäh, hea juhataja! Hea Madis! Ma olen ka natuke mures selle asja põhiseaduspärasuse pärast. Täheleb, ma mõistan täielikult selle eelnõu üllast eesmärki – me kõik tahaksime, et riigikaitsekomisjoni liikmed oleksid usaldusväärsed ja ka meie liitlaste seas usaldatavad. Kas siin ei ole aga ikkagi probleem, kui me Riigikogu liikme või tema võimaluse töötada riigikaitsekomisjoni liikmena allutame tegelikult Riigikogu-välise institutsiooni otsusele? Ma näen siin ikkagi võimude lahususe printsiibi rikkumist. No lõpuks võib ju argumenteerida, et kui mõni fraktsioon või mõni Riigikogu liige leiab, et tema esindaja riigikaitsekomisjonis on üks Riigikogu liige, kellel on rahva mandaat, ja isegi, kui ta ei läbi NATO julgeolekukontrolli, ta ikkagi tahab seal töötada, siis kellel on õigus seda keelata, rahvas on ta valinud. Ma arvan, et siin tekib meil põhiseadusega probleeme. Aitäh!

10:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh!

10:15 Madis Milling

Jah, aitäh! Sain küsimusest aru. Kordan üle: Riigikogu liikme staatuse seaduse muutused, mis puudutab siis riigikaitsekomisjoni liikme julgeolekukontrolli läbimist, võeti vastu Riigikogu XII-s koosseisus. Ja toona ei leitud siin põhiseaduse riivet. Tänapäevase eelnõuga me mitte ei muuda seaduse olemust, vaid lihtsalt sätestame tähtaja, mille jooksul peab läbima julgeolekukontrolli. Veel kord: kui seadus XII-s koosseisus vastu võeti, siis ei tuvastatud põhiseaduse riivet.

10:16 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Stalnuhhin, palun!

10:16 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on täpsustav küsimus. Kui palju oli eelmises koosseisus neid seaduseelnõusid, mida menetles kaitsekomisjon, ja kui paljud neist nõudsid juurdepääsu riigisaladusele? Oli neid 10%, 20%, 30% või 100%?

10:16 Madis Milling

Aitäh! Sellist statistikat mul hetkel käepärast ei ole, aga kui juba jutuks tuli, siis tuletan meelde, et eelmises koosseisus oli sama teemaga probleeme – mõnedel liikmetel ei olnud paberid korda aetud. Toonane riigikaitsekomisjoni esimees Hannes Hanso saatis Riigikogu juhatusale 16. jaanuaril 2018 vastava märgukirja, milles siis juba sooviti sisse viia täna arutluse all olev muudatus. Nii et teema on pikalt õhus olnud. Aga teie küsimusele vastuseks ütlen veel kord, et sellist statistikat mul ei ole ja seda ei ole riigikaitsekomisjon ka teinud.

10:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Oudekki Loone, palun!

10:17 Oudekki Loone

Aitäh! Ma tuletaksin meelde kahte asja. Esiteks, see, kas küsimus on NATO saladustes või mitte, ei puutu praegusel juhul põhiseaduspärasusse. Sellepärast, et küsimus on selles: kontrolli jooksul võimaldatakse Eesti Kaitsepolitsei ametil jälgida Riigikogu liikme kõnesid, tema tegevusi ja tema käitumist ning lõpuks tehakse otsus selle kohta, kuidas ta võib oma rahvalt saadud mandaati parlamendis teostada. Siin kindlasti on põhiseaduse riive küsimus. See kitsendus teeb seda ainult tugevamaks, sest kui vana sõnastus lubas, et kui ta seda kontrolli ei läbi, siis ta oma tööd Riigikogus saab siiski niiviisi teha, nagu tema erakond, nagu tema valijad on paremini näinud. Kui me paneme siia tähtaja ja ütleme, et ei, ta ei või, kui Kaitsepolitseiamet seda ei luba, siis me oleme saavutanud olukorra, kus parlament ei ole enam suveräänne, kus rahva valik ei otsusta, kes millist poliitikat teeb. Ja see on väga ohtlik.

10:18 Madis Milling

Aitäh! Mina seda nii mustades värvides ei näe. Hakkame pihta sellest: iga Riigikogu liige, kes omal soovil või siis fraktsioonist määratuna saab riigikaitsekomisjoni liikmeks, on praegu ja ka eelmises koosseisus teadnud seda juba ette, et selline kontroll tuleb läbida. Kordan: ka hetkel kehtivas seaduses on see olemas. Eelmises, XIII Riigikogu koosseisus ei seatud seda kahtluse alla johtuvalt põhiseaduse riivist. Julgeolekukontrolli nõusoleku annab Riigikogu liige ise oma allkirjaga. Meelevaldselt ei hakata Riigikogu liikme, täpsemalt riigikaitsekomisjoni liikme üle tegema julgeolekukontrolli toiminguid, kui liige ise selleks nõusolekut ei ole andnud. Ehk see on Riigikogu liikme valik, kas ta tahab osaleda riigikaitsekomisjoni töös, kus on see nõue või piirang – kordan üle – sõltuvalt NATO saladuse juurdepääsuloast. Ja saladusele juurdepääsu, nagu ma ütlesin, otsustab informatsiooni valdaja, st NATO, mitte meie.

10:20 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalle Grünthal, palun!

10:20 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Ma olen siiski arvamusel, et riigikaitsekomisjon kui selline tegeleb ikkagi riigi kaitseks mõeldud ja arutletavate oluliste küsimustega. Kuna siin on seatud kahtluse alla selle julgeolekukontrolli vajalikkust jne, siis äkki te võiksite lühidalt selgitada, mida siis hõlmab või mispärast tehakse siis julgeolekukontrolli – et kahtlejad saaksid aru, miks seda on vaja teha.

10:21 Madis Milling

Detailidesse ma arusaadavatel põhjustel siin kõnepuldis laskuda ei saa, aga kordan üle, et riigikaitsekomisjoni liikmed saavad eri briifingutel erinevat informatsiooni, mis on pärit meie liitlastelt, meie NATO-liitlastelt, meie NATO-liitlaste julgeolekuteenistustelt. Ja see informatsioon on klassifitseeritud klausliga "NATO salajane". Seetõttu me peamegi läbima julgeolekukontrolli, et taotleda vastav luba vastavale informatsioonile juurdepääsuks. Kordan üle, et Riigikogu liikmel sõltuvalt tema mandaadist ja ametikohast on juurdepääs Eesti Vabariigi saladustele, sest Eesti Vabariik kui informatsiooni valdaja on nii otsustanud. Aga kui NATO oma informatsiooni valdajana on otsustanud, et tuleb läbida julgeolekukontroll, siis on see NATO otsus.

10:22 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Mihhail Stalnuhhin, palun!

10:22 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Nüüd on pigem tehniline küsimus. Kõik kirjutavad distsiplineeritult alla sellele loale, millest te rääkisite, eks, siis toimub kontroll ja selgub, et üks või teine inimene saladusele juurdepääsu ei saa. Siis tekib küsimus, millele tal üldse juurdepääs on. Kui ta ei ole usaldusväärne isik meie asutuse raames, kuidas ta siis võib üldse usaldatav olla? Küsimus on selles, kas sellel inimesel – kas või teil, kui teile tuleb juurdepääsuloa taotlusele eitav vastus – tekib võimalus mingilgi moel uurida, miks sai selline otsus vastu võetud. See kujutab endast ju huvi nii teile, üldsusele kui ka teie kolleegidele jne. Või ongi kõik, otsus on lõplik, enam mingit menetlust ei tule?

10:23 Madis Milling

Suur tänu! Julgeolekukontrolli tehniliste üksikasjadega ma ei ole kursis ja selleks puudub mul ka teadmiskajadus. Julgeolekukontrolli, just nimelt NATO salastatud teabe kontekstis, tehakse Eestis väga paljudele inimestele – siia hulka kuuluvad kaitseväelased, siia hulka kuuluvad ametnikud. Julgeolekukontrolli teinud julgeolekuasutus ei pea tavaliselt põhjendama, miks seda luba ei saadud, aga ta võib seda teha. Mis puudutab Riigikogu liiget, siis ega julgeolekukontrolli mitteläbimisel ei laiene talle mingisuguseid muid piiranguid või ei vähene tema usaldusväärsus siin saalis, lihtsalt paraku ta ei saa juurdepääsu informatsioonile, mis kannab punast templi "NATO salajane".

10:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Andres Metsoja, palun!

10:25 Andres Metsoja

Aitäh, hea eesistuja! Hea komisjoni liige, lugupeetud ettekandja Madis Milling! Võib-olla korra ikkagi täpsustaks seda erisust. Minu käest on ka paljud küsinud, milles siis ikkagi see erisus seisneb. Kui komisjon arutab, teeb isegi konsensusliku ettepaneku eelnõu saali saata ja saalis vastu võtta, siis saal teeb ikkagi otsuse, mitte komisjon. Sealt tekib aga kohe küsimus, kuidas see erisus siis on, sest komisjoni liikmed on justkui suuremas infoväljas kui Riigikogu liikmed siinsamas saalis, kes tegelikult selle seaduse vastu võtavad. Ehk sa rõhutad selle ikkagi veel korra üle. Riigikaitsekomisjoni töö iseloom on parlamentaarne kuulamine, seadusloome, aga just nimelt see briifingute pool, mis tegelikult ei jõua siia suurde saali, loob olulise aluse selle komisjoni toimetamiseks. Äkki sa veel natuke selgitad seda.

10:25 Madis Milling

Aitäh! Riigikaitsekomisjon kujundab oma seisukohad eri teemades sõltuvalt sellest, mis informatsioon komisjoni liikmetel on. Riigikaitsekomisjoni liikmed, nagu siin juba öeldud, saavad erinevaid briifinguid ja osalevad mitmesugustel kuulamistel. Me saame nii Eesti julgeolekuasutustelt informatsiooni kui ka

partneritelt salastatud informatsiooni. Kui riigikaitsekomisjon on teinud sellele infole tuginedes konsensusliku otsuse, siis on see ju ka signaal suurele signaalile, et riigikaitsekomisjon on selles asjas ühte meelt. Eks see ole siis iga fraktsiooni enda sisemine küsimus, kui palju nad usaldavad enda fraktsiooni liiget, kes on riigikaitsekomisjonis. Aga jah, nagu komisjoni esimees oma küsimust esitades juba ütles, riigikaitsekomisjoni liikmed saavad, ütleme, detailsemat ja süvitsi minevat informatsiooni veidi rohkem kui teised Riigikogu liikmed.

10:27 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

10:27 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Väga huvitav diskussioon oli teil Eerik-Niiles Krossiga, see kahtlus põhiseaduse riive kohta. No tegelikult on meil neid riiveid iga päev, küsimus on selles, kui suured ja kui olulised need riived on. Aga samal ajal lõpliku otsuse teeb mingisugune riigiamet – ma ei taha kasutada sõna "süvariik" –, seades kahtluse alla Riigikogu liikme mandaadi. Praegu on jutt ju Martin Repinskist, kuigi keegi nime ei nimeta. Martin on öelnud, et ta ei saanud selle pärast, et käib liiga palju Venemaal. Aga eile ilmus Välisluureameti aastaraamat ja oli kohtumine nendega. Ja Hiina oht on järjest kasvanud. Kas see, kui keegi meie kolleegidest liiga palju Hiinas käib, võib ka ohtu seada tema NATO loa saamise?

10:28 Madis Milling

Aitäh! Hea kolleeg! Mina ei ole julgeolekukontrolli teostav asutus, sellepärast mul puudub ka pädevus Hiina teemadesse laskuda. Aga ma tahaks ära parandada ühe vea. Sa ütlesid, et lõpliku otsuse teeb kuskil mingi suvaline ametnik. Hea kolleeg, ei tee suvaline ametnik, otsuse teevad meie enda kolleegid. Tsiteerin: "Julgeolekukontrolli asutus esitab Riigikogu liikme suhtes teostatud julgeolekukontrolli käigus kogutud andmed Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve komisjonile [...] Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve komisjon otsustab, kas Riigikogu liige on julgeolekukontrolli läbinud."

10:29 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Johannes Kert, palun!

10:29 Johannes Kert

Täna, härra koosoleku juhataja! Hea Madis! Sa ütlesid just ära selle, mida ma tahtsin oma küsimuse ja kommentaariga öelda. Aga vaatamata sellele ma toon sellise näite: kui me külastasime riigikaitsekomisjoniga Euroopa Liitu ja NATO peakorterit, siis ei saanud meiega kaasa tulla need riigikaitsekomisjoni liikmed, kellel puudus juurdepääs salastatud teabele. Ja sellega me asetusimegi juba erinevatesse infoväljadesse – osa meie kolleege teab informatsiooni põhjalikult, osa teab võib-olla kaudselt. Nii et siin on minu hinnangul väga põhjendatud see, et me saladusele juurdepääsulubasid taotleme ja teie kirjeldatud protsessi läbides need saame.

10:30 Madis Milling

Aitäh! Ma saan aru, et see oli lihtsalt kommentaar. Aga ma kommenteerin ka. Tõepoolest, riigikaitsekomisjon käis Brüsselis NATO peakorteris, aga ka Monsis, NATO Euroopa väejuhatuse peakorteris. Erinevatel briifingutel n-ö punastes ruumides – nendes, kuhu ei tohi telefone ega isegi mitte nutikella kaasa võtta – saime me erinevat informatsiooni, ütleme nii. Tõepoolest, need riigikaitsekomisjoni liikmed, kellel ei ole NATO saladuse luba, ei saanud sinna kaasa sõita. Nii see on.

10:31 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Marko Šorin, palun!

10:31 Marko Šorin

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Oma sõnavõtu alguses te juhendusite sellest, et informatsioonile ligipääsu otsustab NATO, nüüd paar küsimust tagasi aga ütlesite, et siiski Riigikogus on komisjon, kes

seda otsustab. Natukene vastuoluline informatsioon. Palun täpsustage, kas see otsus on meie ehk parlamendi, st siin majas olevate inimeste otsus või on kusagil väljapool siiski mingi organisatsioon, kes juhendab kedagi või midagi?

10:31 Madis Milling

Aitäh! Suur tänu küsimuse eest! Täpsustus oli vajalik, ma räägin selle siis veel üle informatsioonile juurdepääsu tingimused, nii oleks võib-olla korrektsem öelda. Jah, otsust ei tehta mitte kusagil Brüsselis NATO peakorteris, vaid otsus tehakse ikkagi siin majas, aga informatsiooni valdaja ehk NATO on andnud tingimused ja kriteeriumid, millele tuginedes tuleb teha vastav julgeolekukontroll ja ka otsus.

10:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Riho Breivel, palun!

10:32 Riho Breivel

Lugupeetud juhataja! Hea esineja! Ma tahaksin, et kõlama jääks ikkagi üks kindel asi – see, et meie partnerite salajane informatsioon peab olema kaitstud. NATO-sse astumise puhul oli kindel nõue, et nende informatsioon ei läheks hulkuma, ja selleks on meil loodud tingimused nii Kaitseväge peastaabis kui ka mujal, kus seda küsimust arutatakse. Kas on see ikkagi niimoodi, et meie partnerite informatsioon peab olema kaitstud NATO loaga, seda ei saa lasta rändama minna ja see peab olema meil kõigil selge, siin pole mõtet kaubelda?

10:33 Madis Milling

Aitäh! Nii see on, et eri tasemega informatsioonile on kehtestatud erinevad nõuded ja eri tasemega informatsioonile juurdepääsulubade tingimusteks on seatud ka erinevad nõuded. Ehk siis mida kõrgema salastatuse astmega on informatsioon, seda rangem ja tihedam on julgeolekukontroll selle inimese suhtes, kes juurdepääsuluba taotleb.

10:33 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Kalle Grünthal, palun!

10:33 Kalle Grünthal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Minu jaoks seondub riigikaitsekomisjoni töö ikkagi saladustega. Aga kuulates praegu seda diskussiooni, mis siin on puhkenud, kus leitakse, et saladustele juurdepääs riivab põhiõigusi – no ma ei tea. Samas ma tean väga hästi, et välisriigid üritavad väga tihti riigisaladusele ligi pääseda ja see on muidugi ka õnnestunud. Näiteks, viimane on Herman Simmi juhtum, kus NATO saladused läksid ringlema. Mul on teile provotseeriv küsimus, millele ma ise oma mõttes muidugi vastust tean. Mis teie arvate sellest, et osa meie Riigikogu liikmeid on huvitatud sellest, et selline teave peaks olema kõigile teada, ja viitavad siin põhiseaduse rikkumisele?

10:34 Madis Milling

Suur tänu! Kindlasti ma ei arva, et on Riigikogu liikmeid, kes pahatahtlikkusest nõuaksid kõikidele saladustele ligipääsu. Ma arvan, et võimaliku põhiseaduse riive kontrollimine on iga Riigikogu liikme kohustus. Meie eesmärk on ju teha eelkõige seadusi, mis vastaksid põhiseadusele, ja selline küsimusepüstitus on igati õigustatud. Aga toonitan veel kord: kui kehtiv seadus Riigikogu XII koosseisus vastu võeti, siis ei tuvastatud põhiseaduslikku riivet. Täna arutelu all oleva seadusmuudatusega ei muuda me mitte seaduse olemust, vaid kehtestame pelgalt ajamääratluse, mida enne ei olnud.

10:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Johannes Kert, palun!

10:36 Johannes Kert

Täna, Riigikogu aseesimees! Lugupeetud ettekandja! Kalle Grünthal võttis siin peaaegu minu teema ära, aga ma tahan seda üle rõhutada, et Eesti maine küsimus riigisaladuse hoidmisel peaks olema meil erakordselt fookuses põhjusel, et NATO ajaloo kõige suurem salastatud informatsiooni leke toimus just

läbi Eesti. Herman Simm ei läinud isegi lihtsalt küla peale, vaid otse Moskvasse. Tema on see kodanik, kes selle lekke korraldas, ja me peaksime tegema võib-olla isegi rohkem kui tavaliselt, et midagi niisugust ei saaks korduda.

10:36 Madis Milling

Täna kommentaari eest! Jah, tõepoolest, usalduse küsimus on üks väga oluline asi, suheldes oma liitlaste ja partneritega. Nagu Johannes ütles, see usaldus on nii mõnelgi korral murenenud ja selles kontekstis näeme me julgeolekukontrolli vajalikkust veelgi enam, sest jah, usaldust kaotada on kerge, aga seda taastada on kordi keerulisem.

10:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Heiki Kranich, palun!

10:37 Heiki Kranich

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Kas teil on informatsiooni selle kohta, mismoodi on saladustele ligipääs reguleeritud meie partnerite juures? Kas on juhtunud näiteks selliseid piinlikke situatsioone, et mõne meie partnerriigi riigikaitsekomisjoni esindajad on mõnelt ürituselt lihtsalt eemale tõugatud ja jäetud ukse taha?

10:38 Madis Milling

Aitäh! Sellist informatsiooni mul ei ole.

10:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Peeter Ernits, palun!

10:38 Peeter Ernits

Hea ettekandja! Hea juhataja! Ma küsin nüüd ja ma loodan, et sul on vastus minu küsimusele. Sellest ajast, kui selline asi XII koosseisus vastu võeti – viis aastat või üle selle on juba möödas –, kui paljud Riigikogu liikmed, kes on olnud kaitsekomisjonis, on jäänud sellest loast ilma? Oskad seda numbrit öelda?

10:38 Madis Milling

Luba ei ole saanud tänaseks üks Riigikogu liige, aga on olnud inimesi – nüüd saan kohe ette lugeda –, näiteks, "Riigikogu XIII koosseisu ajal riigikaitsekomisjoni määratud uued liikmed (kaks liiget) ei täitnud vastavaid nõudeid ja ei esitanud dokumente. Kolmas riigikaitsekomisjoni uus liige, kes jättis dokumendid esitamata, määrati seitsme kuu pärast teise alalise komisjoni." Ehk siis, nagu ma ütlesin, juba eelmises Riigikogu koosseisus oli see probleem üleval ja seetõttu ongi see seadusmuudatus täna teie ees.

10:39 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Andres Metsoja, palun!

10:39 Andres Metsoja

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Võib-olla klaariks veel natukene seda põhiseadusega vastuolu teemat. Oluline on ilmselt ikkagi ära mainida see, et iga Riigikogu liikme mandaadiga käib kaasas riigisaladuse luba, aga see on tema parlamendiliikmeks olemise ajaks. Sama lugu on tegelikult NATO saladusega – kui minnakse seda taotlema ja saladusele juurdepääsu luba saadakse, siis on see ka ainult teatud perioodiks. Äkki sa täpsustad, mis perioodiks see on ja kuidas see siis lõpeb. Tegelikult võiks see minu meelest olla oluline osa sellest põhiseaduse komponendist, et oleks teada, kus see riive siis ikkagi on, kui see on antud eriõigusena parlamendiliikmele ja lähtuvalt teadmisyajadusest.

10:40 Madis Milling

Aitäh! Saladuse luba antakse, jah, nagu komisjoni esimees juba ütles, kindlaks perioodiks, st neljaks aastaks ehk Riigikogu liikmeks olemise ajaks. Kui parlamendiliige valitakse uuesti Riigikokku ja ta läheb

jälle riigikaitsekomisjoni, siis ta peab uuesti luba taotlema. Nii on paljud saalis olevad riigikaitsekomisjoni liikmed ka teinud. Veel kord: kui mõni Riigikogu liige tunnetuslikult hoomab siin põhiseaduslikku riivet, siis on riigikaitsekomisjon loomulikult valmis sellel teemal diskuteerima, ära kuulama, ja ka kõik muudatusettepanekud on teretulnud. Ega mul rohkem midagi lisada ei ole kui veel üle korrata: kui kehtiv seadus Riigikogu XII koosseisus vastu võeti, siis põhiseaduslikku riivet ei tuvastatud.

10:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

10:41 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma eeldan muidugi seda, et kui selline seadusmuudatus komisjonis on arutelu all olnud ja on leitud konsensus, siis taustauuringud või -jõud peaksid ütlema, et seda riivet sellisel kombel ei eksisteeri ja me ei peaks selle üle muretsema. Muidugi komisjonil on edasise menetluse käigus võimalik korra veel seda testida ja täiendavalt informatsiooni küsida. Aga selles diskussioonis tekkis mul täna hoopis teine küsimus: kas komisjonis arutati ka valitsusliikmete võimalikke lube ja seda, kui palju on valitsuses olnud liikmeid, kes seda luba ei ole taotlenud või ei ole läbinud? Minu arvates on see samaväärne või veel karmim.

10:42 Madis Milling

Aitäh! Jah, kindlasti võib pidada diskussiooni selle üle, kellel võiksid need load olla, aga seaduseelnõu algataja ehk riigikaitsekomisjoni eesmärk antud kontekstis ei ole seda teemat laiemalt avada. Eelnõu algataja soov on parandada oma sisemist töökorraldust, riigikaitsekomisjonisest töökorraldust. Aga jah, kõigil on võimalus teha vastavasisulisi muudatusettepanekuid. Küll aga minu tunnetuslik seisukoht on see, et kui seda teemat väga avada, siis kaugeneb see eelnõu algatajate soovist ja eesmärgist.

10:43 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Nüüd palun ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liikme Hanno Pevkuri.

10:43 Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Enne kui ma lähen komisjonis toimunu juurde, pean võib-olla ikka natukene selgitama selle eelnõu tausta ja põhimõtteid. Kõigepealt, tõepoolest, nii nagu mainitud, see säte sai vastu võetud 9. detsembril 2014 ja puudutab sisulist küsimust sellest, kellel on juurdepääs salastatud välisteabele. Praegune eelnõu käsitleb ainult tähtsaja määramist selleks, et luba taotleda.

Salastatud välisteave on meie partnerite hoitud ja loodud teave. Eesti riigisaladus on midagi sellist, millele on meil kõigil siin saalis automaatne juurdepääs, just nimelt tulenevalt rahva mandaadist ja selle saali otsusest, et me võime käsitleda Eesti riigisaladust. Aga riigisaladusele juurdepääs on alati seotud ühe olulise detailiga, see on teadmismajadus. Mitte keegi meist ei saa võtta eelduseks seda, et ta võib marssida sisse kas Kaitsepolitseiametisse, Välisluureametisse või ükskõik millisesse teise asutusse, kus hoitakse riigisaladust, ja nõuda, et ta saaks selle saladusega tutvuda. Ei, sellist õigust ei ole mitte kellelgi. Riigisaladus on alati seotud teadmismajadusega ja riigisaladusele juurdepääs on alati seotud sellega, kas see on sinu tööks vajalik või mitte. Ja sellest jääb alati ka märke maha. Te kirjutate dokumendiga tutvumisel alati märke allkirja, kuupäeva ja kellaaja näol, millal te ühe või teise riigisaladusega tutvusite. See info on neile, kes ei ole selle teemaga väga palju kokku puutunud.

Nüüd, kui see säte omal ajal, 2014. aastal seadusesse kirjutati, siis arutati tõepoolest ka seda, kellele on vajalik teha julgeolekukontrolli, juhul kui tegemist on salastatud välisteabega. Rõhutan veel kord üle: välisteabega. Siis oli küsimus selles, et näiteks Riigikogu esimees, kes asendab Vabariigi Presidenti, võiks samuti omada automaatset juurdepääsu salastatud välisteabele. Sest meil on olemas salastatud välisteavet reguleeriv seadus, riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus, mis sätestab, et Eesti riigis on ainult üks, kellele ei teostata salastatud välisteabele juurdepääsuks kontrolli, see on Vabariigi President. Kõikidele teistele inimestele, sh Vabariigi Valitsuse liikmetele, tuleb teostada kontroll, selleks et oleks juurdepääs salastatud välisteabele. Nii palju taustast. Aga ka tollal jõuti arusaamisele, et ka

Riigikogu esimeest ei saa vabastada sellest kontrollist, juhul kui ta peab tutvuma salastatud välisteabega. See puudutab Euroopa Liidu salastatud välisteavet ja NATO salastatud välisteavet. Selle eelnõu ettevalmistamise käigus põhiseaduskomisjonis olid ka küsimused üsna sarnased nagu siin saalis, näiteks, kas ja kuidas on see seotud meie mandaadi teostamisega. Seal on arusaamine lihtne: see ei sega mitte kuidagi meie mandaadi teostamist – isegi juhul, kui Riigikogu fraktsioon on otsustanud määrata ühe liikme riigikaitsekomisjoni liikmeks ja see riigikaitsekomisjoni liige ei läbi taotletud mahus julgeolekukontrolli, siis on tal võimalik jätkata riigikaitsekomisjoni liikmena, õigust riigikaitsekomisjonis osaleda ei saa keegi ära võtta. Vahe on selles, et kui riigikaitsekomisjoni liikmed kas saavad julgeolekubriifi või tutvuvad mõne asukohaga, millele on sätestatud kõrgem saladuse juurdepääsu piirang, kui on riigisaladus, siis sellest arutelust või sellest koosolekust või sellest tutvumisest ei saa see konkreetne Riigikogu liige lihtsalt osa võtta. Ehk Riigikogu liikme mandaati ka riigikaitsekomisjoni töös osalemiseks see säte otseselt ei piira, sest riigikaitsekomisjon käsitleb enamasti mittesalajast teavet ja kui ongi salajane teave, siis tihtilugu on tegemist Eesti riigi saladusega, aga nagu ma ütlesin, riigisaladusele on meil kõigil juurdepääs tulenevalt mandaadist.

Teine küsimus, mis tõstatud, oli see, kes üldse võivad olla või kes peaksid läbima julgeolekukontrolli. Sest kehtiv Riigikogu liikme staatuse seadus ütleb tõepoolest, et selle lisakontrolli salastatud välisteabele peab läbima riigikaitsekomisjoni liige. Küll on Riigikogus veel neid inimesi, kes tegelikult võivad salastatud välisteabega kokku puutuda. Eelkõige puudutab see Riigikogu juhatust ja julgeolekuasutuste järelevalve komisjoni, kus samamoodi saadakse briife, mis võivad sisaldada ka salastatud välisteavet. Seetõttu oli tegelikult oli arutluse all, kas laiendada selle eelnõu käigus ka inimeste hulka, kellel on kohustus läbida julgeolekukontroll välisteabele juurdepääsuks, aga hetkel, enne esimest lugemist, neid muudatusi ei tehtud.

Teine küsimus, mis komisjoni arutelu käigus tõstatas, on natuke semantiline, aga osalt ka sisuline ja puudutab seda, mis on praktikas välja tulnud. Siinseisja on muu hulgas julgeolekuasutuste järelevalve komisjoni liige, kes peab – pärast seda, kui me oleme saanud kas Välisluureametilt või Kaitsepolitsei ametilt hinnangu inimese sobivuse kohta – lõplikult ütlema, kas ta on kontrolli läbinud või ei ole läbinud. See oli ühtlasi vastus kolleeg Šorini küsimusele – tõepoolest, sisulise kontrolli teeb kas Välisluureamet või Kaitsepolitsei amet, vastavalt sellele, mida julgeolekuasutuste järelevalve komisjon otsustab, aga otsuse, kas inimene on läbinud või mitte, teeb julgeolekuasutuste järelevalve komisjon. Praktika käigus on tekkinud ka küsimus, kas sõnapaar "on läbinud" tähendab vaid positiivset läbimist või võib see tähendada ka negatiivset läbimist. Seetõttu tuleb komisjonis tõenäoliselt enne teist lugemist taas arutusele küsimus, kas täiendada seaduseelnõu sõnadega "on läbinud taotletud mahus" vms. Aga selle juurde me tuleme siis tagasi enne teist lugemist. Esimese lugemise ettevalmistamisel oli samamoodi õhus teema, kas me peaksime seda täiendama, nii et kui inimene taotleb midagi, siis see taotlemine tähendab seda, et ta läbib taotletud mahus, mitte ainult ei ole kirjas "on läbinud", millel võib olla ka negatiivne tähendus.

Kolleeg Kruuse küsis ennist valitsuse liikmete kohta. Jah, tõepoolest meil oli komisjonis korraks üleval ka valitsusliikmete küsimus. Nad läbivad julgeolekukontrolli juhul, kui nad soovivad saada juurdepääsu NATO salastatud välisteabele ja ka Eesti riigisaladustele, sellepärast, et valitsuse liige ei pruugi tulla siit saalist ja Riigikogu liikme staatusest tulenev erioigus Eesti riigisaladusele juurdepääsuks talle ei laiene. Nii et kui valitsuse liige soovib saada juurdepääsu, siis ta peab selle kontrolli ka läbima.

Sellised olid teemad, mis meil komisjonis olid. Ettepanek muudatusettepanekute vaatest on tavapärane: jääda kümne tööpäeva juurde, siis on võimalik põhiseaduskomisjonil tulla teie ette juba teiseks lugemiseks. Aitäh!

10:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile on ka küsimusi, Eerik-Niiles Kross, palun!

10:52 Eerik-Niiles Kross

Aitäh, hea juhataja! Hea esineja! Ma sain võib-olla valesti aru, aga sa ütlesid, et see eelnõu, isegi kui ta vastu võetakse, ei takista edaspidi ikkagi ka sellist isikut, kes julgeolekukontrolli ei läbi, osalemast riigikaitsekomisjoni töös, välja arvatud NATO saladused. See oleks iseenesest arusaadav. Aga mulle tundub, et see sõnastus ütleb siiski vastupidi: kui ei läbi teatava aja jooksul, siis määratakse tema asemele uus riigikaitsekomisjoni liige. See justkui välistab ikkagi tema töö riigikaitsekomisjonis. Või kuidas sellest tuleb aru saada?

10:53 Hanno Pevkur

Aitäh! Võib-olla ma väljendusin tõesti ebaselgelt. Siia maani on olnud selline praktika, et kui inimesed ei ole kontrolli läbinud – ehk meie puhul inimene ei ole taotlust esitanud, eks –, siis me ei tea seda, kas ta on läbinud või mitte. Nii et jah, siia maani on olnud praktika, et inimene on saanud jätkata oma tööd riigikaitsekomisjoni liikmena ka juhul, kui ta ei ole kontrolli läbinud. Eelnõus ei ole ühtegi muudatust selle kohta, millele sa just viitasid, Riigikogu liikme staatuse seadus § 19 lõige 5. Ma kohe võtan selle ette, et ma ei eksiks. (Lehitseb pabereid.) Kehtiva seaduse § 19 lõige 4 ütleb: "Julgeolekukontroll teostatakse iga Riigikogu liikme suhtes, kes on määratud Riigikogu riigikaitsekomisjoni liikmeks." Kui liige ei läbi julgeolekukontrolli, määratakse tema asemele uus riigikaitsekomisjoni liige. Ehk teisisõnu, kehtivas õiguses on see juba praegu olemas, lihtsalt praktikas on meil selles mõttes olnud vastuolu, et ei ole sätestatud, mis aja jooksul peab inimene peab selle ära tegema. See aga võimaldas olukorra, kus inimene saab olla julgeolekukontrolli läbimata riigikaitsekomisjoni liige.

10:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 121 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määratud muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 28. veebruari kell 16.

Aitäh, head kolleegid! Tänane istung on lõppenud. Kohtumiseni homme! Vabandust! Kohtumiseni järgmisel nädalal, esmaspäeval!

Istungi lõpp kell 10.55.